

Устойчиво развитие и социална политика

Красимира Ангелова

Sustainable development and Social polisi: *Social policy aims to ensure social stability and the well being of the citizens. The same objective is pursued by the sustainable development concept. It is the cross-link between the social policy theory and the concept for sustainable development of the society. The paper reviews the main elements of the sustainable development concept, the characteristics of the modern social policy, and the specific features of the state, municipal and corporate social policies in the pursuit of sustainable development of the society.*

Keywords: *globalization, society, social policy, sustainable development.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Недостигът на ресурси и начинът на разпределение на богатата в съвременната човешка цивилизация са довели до противопоставяне:

- между природата и човешкото общество в неговата цялост;
- между развитите и по-слабо развитите държави;
- между сферите на обществен живот в дадено общество, например между икономика и социална сфера;
- между различните общности в едно общество- бедни и богати и др.

Тези противоречия са причина за възникването на глобални проблеми като: изхранването на населението на земята, бързото изчерпване и бавното възстановяване на част от жизненоважните ресурси, замърсяването на околната среда, промените в климата и други. Всички тези проблеми са пряко свързани с оцеляването на човешкия род.

В процеса на търсене на решения на тези сложни противоречия и проблеми възникват различни идеологии и доктрини. Такава е концепцията за устойчиво развитие на обществото.

ИЗЛОЖЕНИЕ

През 80-те години на ХХ век в документи на Организацията на Обединените Нации бе въведено понятието “устойчиво развитие” и така бе поставено началото на създаване на концепцията за устойчиво развитие на обществото. Това стана възможно след края на “студената война” и началото на процеса на демократизиране на страните от Източна Европа и ОНД. Някои учени определят тази концепция като идеология на новото време. Други считат, че тя е съвкупност от принципи, обобщаващи най-ценното от познатите ни идеологии и опит за неидеологическо управление на обществото.

След многобройни дискусии учени и политици се обединяват около мнението, че решаването на основните проблеми на човечеството изисква цялостно изследване на проблемите и факторите, влияещи върху него. На тази основа трябва да се създаде система от мерки за комплексно решаване на проблемите с участието на всички държави, които са в състояние да помогнат. **Концепцията за устойчиво развитие** на обществото съдържа няколко ръководни начала, а именно:

- стремеж към социално отговорна икономика – оптимизиране на печалбите при разумно използване на ресурсите и запазване на екологично равновесие, установяване на баланс между икономическо, социално и технологично развитие;
- продължаване на процеса на демократизиране на обществото, в т.ч. и развитието на гражданското общество;
- задълбочаване на отношенията на разбирателство и сътрудничество между държавите и народите, отказ от употреба на сила;
- по-голяма отговорност на правителствата и международните организации за

решаване на националните и глобалните проблеми;

- достоен живот за всеки човек чрез осигуряване на равни възможности за образование, здравеопазване и труд, а също и гарантиране на основните човешките права.

Тези принципи са един добър опит да се приложи системен подход при решаване на обществените проблеми. Те трябва да служат за ориентир на политическите партии, правителствата на отделните държави и международните институции в тяхната практическа дейност.

Устойчивото развитие е развитие на обществото, при което се установява динамично равновесие както в самото общество (между отделните сфери на обществен живот), така и между обществото и природата. То предполага разумно използване на наличните ресурси, за да се осигури достоен живот не само на сегашните, но и на бъдещите поколения. Устойчивото развитие може да бъде осъществено чрез предварително определени параметри на неговите основни компоненти: икономика, социална сфера и природа.

В настоящия доклад акцентът се поставя върху един от тези компоненти-социалната сфера. Устойчивото развитие предполага постигане на високи социални показатели (заетост, безработица, общ доход, работна заплата, пенсии, индекс на потребителските цени, средна продължителност на живота, грамотност, състояние на здравеопазването и образованието и т. н.). Това е и целта на социалната политика. Във всяка цивилизована държава традиционно съществува социална политика, която отразява стремежа на човечеството да направи света по-добър и по-справедлив. Съвременната социална политика е неотменима част от устойчивото развитие на обществото.

Социалната политика е съвкупност от управленски дейности, които се предприемат от социалните институции за регулиране на отношенията между социалните групи и индивидите във връзка с удовлетворяване на основните им жизнени интереси, намаляване на социалното неравенство и постигане на социална сигурност за всички граждани. Тя е политика на социалното развитие, управление на целокупните жизнени условия, а не само подпомагане на изпадналите в беда граждани. В нея се включва: заетост и безработица, образование, здравеопазване, социално осигуряване, социално подпомагане и др. Такъв регулатор, какъвто е социалната политика, става необходим в човешкото общество, когато традиционните връзки, религията и пазарните отношения не са достатъчни, за да се създаде или запази общността. Социалната политика е функция на реално съществуващата политическа власт, която се приспособява към процесите, извършващи се в обществото. Тя е отрицание на революционните методи за промяна за обществените отношения и макар че не може да спре политическия радикализъм, показва, че има и по-цивилизовани методи за преодоляване на конфликтите - това са реформите. Социалната политика е механизъм, който се създава в резултат на различните интереси на социалните слоеве и гражданите. Тя съществува, за да удовлетворява тези интереси в по-голяма или по-малка степен. Целта е да се постигне относително равновесие между тях, да се съхрани съществуващия тип обществени отношения, да се интегрира общността и в крайна сметка, да се укрепи властта [1].

Социалната политика е отговор на все повече усложняващата се обществена организация и на политата на социални неравновесия, които пазарът не може да неутрализира. В реалната практика социалната политика затруднява икономическото развитие, но ако държавата се откаже напълно от своята социална отговорност съществува заплаха от разруха на цялото общество. Няма обществена система, която може да издържи на пълно подчинение на пазара. Оцеляването на самия пазар изисква ограничаване в някаква степен на неговата свобода. Тази теза се доказва от цялостното икономическо развитие на западните страни през XX век.

Несъвършенствата на пазара като социален регулатор са структурни. Държавната политика формира и регулира пазарната икономика. В тази връзка между социална политика и пазар няма противоречие, а взаимна обвързаност. Социалната политика на съвременната държава осигурява равновесие на интересите. Тя осъществява връзката между икономика и политика като приспособява политическата сфера към пазарната среда. Резултатът от ефективната социална политика е, че обществото запазва своята цялост в условията на свободен пазар и обратно – пазарът не създава трудности, които биха довели до разпадане на обществото. Социалната политика влияе върху пазара индиректно чрез влиянието си върху възпроизводството и запазването на целостта на обществената система. Освен това тя влияе пряко върху човешкия фактор като осигурява определен стандарт на живот и съдейства за повишаване на качеството на работната сила. Държавата чрез своята социална политика участва в създаването на масовия потребител, а това е пряк стимул за производството и услугите. Всичко това прави социалната политика част от съвременното управление на всяко общество, негов структурен елемент. Тя е тази част от управлението, която влияе на жизнените шансове на социалните групи. Нейното институционализиране означава, че животът на всеки гражданин зависи не само от пазара, а и от политическата власт. Съвременната социална политика разпределя жизненни шансове. Това са възможностите, с които индивидът разполага, за да осигури собственото си съществуване, а именно: неговите позиции на пазара, където той сам създава блага; семейството и непосредственото му обкръжение; гражданските организации, които извършват социална дейност; държавата. Намесата на държавата чрез социалната политика не отменя ролята на другите източници на блага, а само ги замества тогава, когато те не действат за определени групи от хора. По този начин не се разрушава действието на пазара, а само се обвързва съществуването на социалните слоеве с политическата власт с цел да се поправят недостатъците на пазара и заедно с това да се укрепи самата власт [2].

Българската обществена реалност е изключително сложна, тъй като едновременно се извършват няколко основни процеса: демократизиране на всички сфери на обществен живот, интегриране в условията на пълноправно членство в Европейския съюз и участие в процеса на глобализация.

Глобализацията е обективен процес на взаимопроникване и взаимозависимост на националните общества в планетарен мащаб. Всичко, което се случва (независимо дали е с положителен, или с отрицателен знак) засяга всички хора по света. България е малка държава с недостатъчно силни икономически позиции, което означава, че търпи в по-голяма степен влияние с отрицателен знак. Глобализацията е процес на преодоляване на границите на националните икономики и създаване на единно икономическо пространство, в което националните правителства не са в състояние да използват много от традиционните способности за икономически и социален контрол. Тези процеси водят до социални последици, които не винаги са предвидими. Все повече се засилва тенденцията на разделение на държавите на бедни и богати. Непрекъснато се увеличава и социалното неравенство между различните обществени слоеве. Потоците от работна сила в посока от бедните към богатите страни все повече нарастват и така се застрашават националните пазари на труда. Това кара богатите страни да ограничават миграционните процеси. Декларираните политически права противоречат на действителните възможности за движение на хора и накрънват вярата в демокрацията като най-добра форма за управление на съвременните общества. Тези ограничения не важат за стоки и капитали, а напротив – свободата за тяхното движение се увеличава. Всичко това допълнително затруднява икономически по-слабите държави и поставя техните граждани в още по-неравностойно положение. Увеличава се несигурността за хора и страни, поради глобализирането на рисковете

като екокатастрофи, разпространяване на епидемии, сривове на фондови борси и т.н. [3].

Националните държави не са в състояние да се справят напълно с решаването на всички възникващи социални проблеми, а в световен мащаб съществуват само частични решения като: препоръки на световни организации за намаляване на бедността, решения по екологични проблеми и др. Очевидно е, че процесът на глобализация намалява възможностите на отделните държави да извършват ефективна социална политика.

Всичко това налага ново поведение на другите субекти на социалната политика- общините и бизнес организациите. Настъпило е времето за реализиране на известната мисъл: да мислим глобално, а да действваме локално.

Възможностите за разширяване на обхвата на **общинската социална политика** са свързани с развитието на местното самоуправление в България. Внимателен прочит на действащите закони, третиращи проблемите на местното самоуправление, води до извода, че е създадена стабилна основа за самостоятелност на общините. Те са юридически лица, имат право на собственост, имат самостоятелен бюджет и т.н. От друга страна, когато се анализира практическата дейност в общините, веднага се вижда, че отношенията и проблемите са много по-сложни. По думите на Милена Стефанова “проблемът за степента на самостоятелност тясно се свързва с децентрализацията на властта, системата на местните финанси и разпределянето на дейностите между различните нива на управление по правила, които гарантират правото на самоуправление, защитата на местните интереси и запазване на националните приоритети.” [6].

Децентрализацията цели да се разширяват възможностите на местните органи на управление и да се ограничава тяхната зависимост от централната власт, в същото време централната власт запазва в определена степен възможността за контрол. Този процес е неразделна част от процеса на демократизиране в управлението на една държава. В резултат на диалога между обществените институции бе постигнато съгласие за последователно осъществяване на децентрализация в управлението на България. С решения на Министерския съвет се утвърждават конкретните дейности, които централните органи на управление и местните органи на самоуправление извършват от 2003 година насам. Повишаване на степента на самостоятелност на общините означава те да поемат и финансова отговорност и да разкрият нови законни начини за набавяне на финансови средства. В условията на млада демократична власт и валутен борд обаче това е трудно, а за малките общини невъзможно.

Финансовата децентрализация при всички случаи трябва да е съобразена с изискванията на Европейската харта за местното самоуправление. По-важните от тях са: право на достатъчно собствени средства, съизмеримост на средствата с компетенциите на общините по закон, защита на финансово по-слабите общини чрез създаване на механизъм за коригиране на различията във финансовия им потенциал и социалните тежести, достъп до националния капиталов пазар и т.н. [4].

Според новата стратегия на Европейската комисия за корпоративна социална отговорност значително трябва да се разшири и **корпоративната социална политика**. Ориентацията към социално отговорен бизнес води до повишаване на качеството на живот в държавите от Европейския съюз, а крайният резултат ще е не само икономическо и политическо, но и социално обединение на Европа. Така все повече държави, обществени организации и граждани насочват своите очаквания и изисквания към бизнес организациите, които имат ресурсите да допринесат в голяма степен за решаване на съвременните проблеми.

М.Кронли смята че, корпоративната социална ангажираност е “ключов елемент от цялостната система от комуникации и връзки с обществеността и се е превърнала в отделно мениджърско умение”[5]. Според него има три основни причини за

включване на бизнеса в социални инициативи:

❖ бизнес организациите имат интерес от по-високо обществено благосъстояние, защото се нуждаят от здрава, образована и съвестна работна сила;

❖ бизнесът носи отговорност за бъдещето, защото той е част от обществото и пренебрегването на обществените интереси носи риск за него;

❖ всяка бизнес организация е своеобразен корпоративен гражданин на обществото и би искала да бъде възприемана като добър гражданин [5].

Понятието "корпоративен гражданин" отразява новата бизнес етика в епохата на глобалната икономика. Тази етика ориентира бизнеса към дейност, която:

- съчетава корпоративни и обществени интереси;
- съответства на днешните и бъдещите интереси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалната политика, която е една от най-значимите публични политики, е неотменима част от живота на обществото и неговото устойчиво развитие. Нейните характеристики и разновидности ще се променят, но тя ще остане един от най-важните компоненти на устойчивото развитие на обществото и света.

Концепцията за устойчиво развитие възплъщава стремежа на човечеството за постигане на един по-справедливо организиран свят. Приложението ѝ в практиката, според нас, изисква продължителни усилия на всички (или повечето) държави и народи.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Брайкова, Т. Теория на социалната политика, "Парадигма", С, 2000 г., с.18-25.

[2] Брайкова, Т. Теория на социалната политика, "Парадигма", С, 2000 г., с.48-74.

[3] Димова, Д, Кусев И., Социална политика и социални дейности. Анализи, есета и технологии, Тракия – М, С, 2003 г., с.96-98.

[4] Европейска харта за местното самоуправление. Страсбург, 1985 г., с.7-12.

[5] Кронли, М., Има ли бизнеса полза от дарителството, в кн.: Социална ангажираност на бизнеса. Причини и примери от света и България, С, 2002 г., с.5-6.

[6] Стефанова, М. Местната власт в България – предпоставките за реална реформа. Сборник с материали от Втора международна конференция : "Общества в преход", ВТУ, В. Търново, 1997 г., с.97.

За контакти:

Ст. ас. Красимира Иванова Ангелова, Катедра "История, философия, социология", Стопанска академия "Д.А.Ценов", гр. Свищов, Тел.: 0631 66 259, E-mail: kolis@abv.bg

Докладът е рецензиран.